

IMPORT TARKIBI VA GEOGRAFIYASINING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI

Shoimqulov Raxmonqul Ulug'murotovich
Bojxona qo'mitasi Tashqi iqtisodiy faoliyat
ilmiy markazi yetakchi ilmiy xodim,
raxmonqul_shoimqulov@mail.ru

Anotatsiya

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi va tashqi savdoning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi roli tahlil qilindi. O'tgan yillardagi import hajmlari va qiymatlari, asosiy mahsulotlar — bug'doy, mevalar va makkajo'xori — bo'yicha dinamikasi o'rganildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, import aholi soni, ichki ishlab chiqarish imkoniyatlari va tashqi savdo sharoitlariga bog'liq ravishda shakllanadi.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat xavfsizligi, qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi, tashqi savdo, bug'doy, mevalar.

ИМПОРТНАЯ СТРУКТУРА И ГЕОГРАФИЯ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ

Шоимкулов Рахмонкул Улугмуратович
Ведущий научный сотрудник
Научного центра внешнеэкономической
деятельности при Таможенном комитете
raxmonqul_shoimqulov@mail.ru

Аннотация

В настоящем исследовании проанализирована роль импорта сельскохозяйственной продукции и внешней торговли Узбекистана в обеспечении продовольственной безопасности. Изучалась динамика объемов и стоимости импорта за 2021–2025 годы по основным продуктам — пшеница, фрукты и кукуруза. Результаты анализа показывают, что импорт формируется

International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd December, 2025

в зависимости от численности населения, возможностей внутреннего производства и условий внешней торговли.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, импорт сельскохозяйственной продукции, внешняя торговля, пшеница, фрукты.

Global iqtisodiy munosabatlar chuqurlashib borayotgan bir sharoitda tashqi savdo oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro bozorlardagi tovar almashinuvi mamlakatlarga ichki tanqislikni qoplash, mahsulotlar turini kengaytirish va oziq-ovqat narxlarining barqarorligini saqlash imkonini beradi. Ilmiy tadqiqotlar tashqi savdo ixtisoslashuv, miqyosda iqtisodga erishish, ta'minot zanjirlarini diversifikatsiya qilish hamda xalqaro raqobat orqali oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda muhim omil ekanligini tasdiqlamoqda. Bu omillar ayniqsa ichki resurslari cheklangan, importga bog'liqlik yuqori bo'lgan mamlakatlar uchun o'ta dolzarbdir.

O'zbekistonda aholining yillik o'rtacha 2 foizga ko'payib borishi, shu bilan birga, mamlakatda aholi umumiy farovonligining oshishi oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning jadal o'sishiga olib kelmoqda. Mazkur vaziyat oziq-ovqat ta'minoti tizimining samaradorligini oshirish, bozordagi ravon ta'minotni ta'minlash hamda tashqi savdo muvozanatini optimallashtirish zarurligini kun tartibiga qo'ymoqda. O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasida ko'p yillik amaliy tajribaga ega bo'lgani bois, ushbu tarmoq milliy oziq-ovqat xavfsizligining asosiy tayanchi hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqotda mamlakatimizda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining 2021–2024-yillar davridagi hamda 2025-yilning yanvar–sentyabr oylaridagi import dinamikasi tahlil qilinib, ularni optimallashtirish imkoniyatlari va sanoat tarmoqlarining xom ashyo bazasiga bo'lgan ehtiyojini qondirish istiqbollari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda samarali tashqi savdo siyosati va tarmoqlararo integratsiyaning ahamiyatini ochib berishga xizmat qiladi.

2021–2025-yillar davomida qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi miqdor va qiymat bo'yicha muayyan o'zgarishlarga uchradi. 2021-yilda import hajmi 3,12 mln tonnani tashkil etib, uning umumiy qiymati 706,4 mln dollarga yetdi. 2023-yilga kelib import 3,7 mln tonnagacha oshdi va 931,5 mln dollar qiymat qayd etildi. Bu

International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

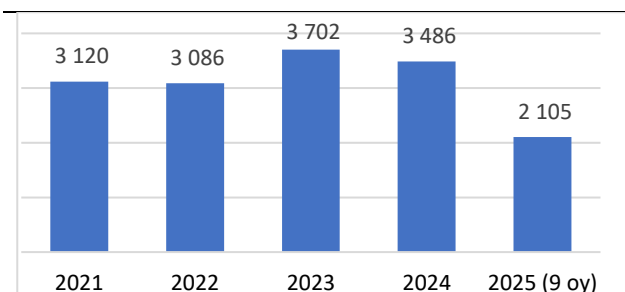
Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

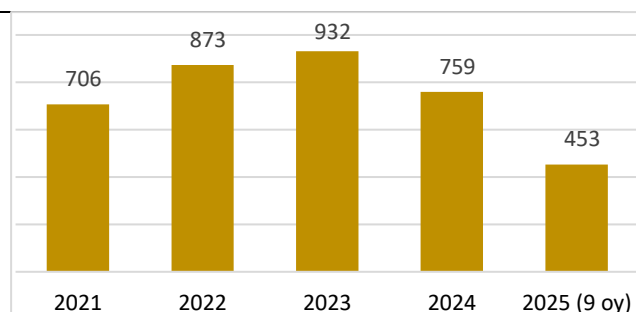
2nd December, 2025

ko'rsatkichlar 2021-yilga nisbatan 18,7 foizlik o'sishni ifodalaydi. Importning ko'payishi aholi sonidagi o'sish, iste'mol talabining kengayishi va ayrim mahsulotlar bo'yicha ichki yetishtirish hajmining cheklanganligi bilan izohlanadi. 2024-yilda import hajmi 3,48 mln tonnaga kamaydi va 759,5 mln dollar qiymatda shakllandi. Bu pasayish 2023-yilga nisbatan 5,8 foizni tashkil etdi. Importning qisqarishi ichki ishlab chiqarish imkoniyatlarining kengayishi va tashqi savdo siyosatining optimallashtirilishi bilan bog'liqdir.

2025-yilning yanvar–sentyabr oylarida esa 2,1 mln tonna mahsulot import qilindi va uning qiymati 452,8 mln dollar darajasida shakllandi. Bu ko'rsatkich yil yakuniga qadar bozor sharoitlari va mavsumiy omillarga ko'ra o'zgarishi mumkin. Umuman olganda, tahlil qilingan davr qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi aholi talabining o'sishi, ichki ishlab chiqarish imkoniyatlari va tashqi iqtisodiy konyunktura o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik asosida shakllanib borayotganini ko'rsatadi. (1-2-rasmlar).

1-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari import hajmi, ming tn

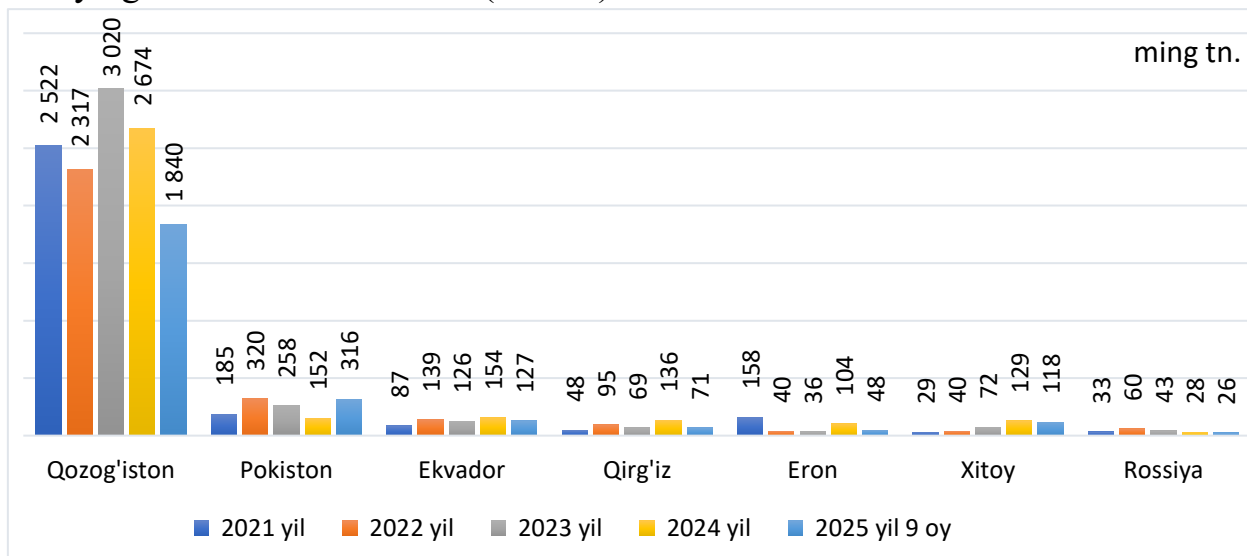
2-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari import qiymati, ming AQSH dollari

Hisobot davrida qishloq xo'jaligi mahsulotlari importining asosiy qismi — taxminan 80 foizi — Qozog'iston hissasiga to'g'ri keldi. Tahlil natijalariga ko'ra, ushbu davlatdan amalga oshirilgan import hajmi 2022-yilda 8 foizga, 2024-yilda esa qo'shimcha 11 foizga kamaydi. Shu bilan birga, 2023-yilda Qozog'istondan import 30 foizga oshgani qayd etildi. 2025-yilning yanvar–sentyabr oylarida esa ushbu

yoʻnalishda sezilarli oʻzgarish kuzatilmadi va import hajmi barqaror holatda saqlanib qoldi.

Eng yuqori oʻsish surʼatlari Xitoy va Qirgʻiz Respublikasi bilan amalga oshirilgan savdo operatsiyalarida kuzatildi. Xususan, Xitoydan qishloq xoʻjaligi mahsulotlari importi 2024-yilda 2021-yilga nisbatan qariyb toʻrt barobarga (337 foizga) oshdi. Qirgʻiz Respublikasidan import hajmi ham sezilarli oʻsish qayd etib, shu davrda 2,8 barobarga koʻpaydi.

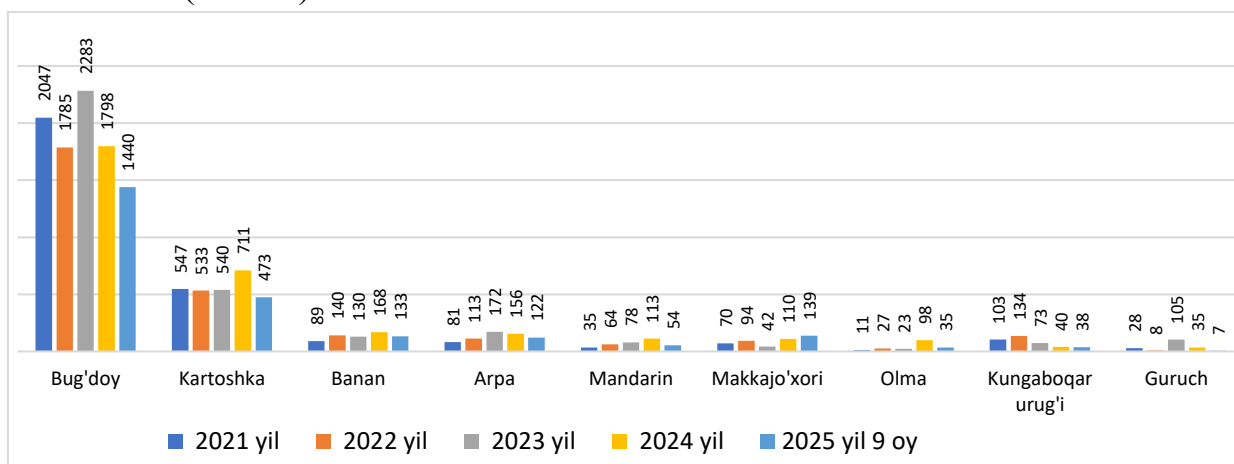
Pokiston bilan savdo aylanmasi dinamikasi ham ijobiy yoʻnalishda shakllandi. 2022-yilda ushbu mamlakatdan qishloq xoʻjaligi mahsulotlari importi 73 foizga oshdi. 2025-yilning yanvar–sentyabr oylarida esa 2024-yilning toʻliq natijalariga nisbatan ikki barobarlik oʻsish qayd etildi. Bu tendensiyalar tashqi savdo geografiyasining kengayib borayotgani va taʼminot manbalari diversifikatsiyasi kuchayib borayotganidan dalolat beradi. (3-rasm).

3-rasm. Qishloq xoʻjaligi mahsulotlari importi davlatlar kesimida (ming tn)

Tahlil natijalari qishloq xoʻjaligi mahsulotlari importi tarkibida bugʻdoy asosiy oʻrinni egallashini koʻrsatdi. Jami import hajmining taxminan 55 foizi aynan ushbu mahsulot hissasiga toʻgʻri keldi. 2021-yilda 2 046,9 ming tonna miqdorda bugʻdoy import qilingan boʻlsa, 2023-yilga kelib hajm 2 282,7 ming tonnaga yetdi va 11,5 foizlik oʻsish qayd etildi. Ammo 2024-yilda import 1 798 ming tonnaga tushib, 2023-yilga nisbatan 21,2 foizga qisqardi. Bu dinamika ichki ishlab chiqarishdagi

o'zgarishlar, bozor konyunkturasi va tashqi savdo siyosatining yangilanishi bilan izohlanadi. (4-rasm).

4-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi tarkibi (ming tn)

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi tarkibida bir qator pozitsiyalar bo'yicha yuqori sur'atlarda o'sish kuzatilgan. Xususan, olma importi 2021-yildagi 10,6 ming tonnadan 2024-yilda 98 ming tonnaga yetdi va qariyb 9 barobarga oshdi. Mandarin importi ham yuqori dinamikani namoyon qilib, 35,3 ming tonnadan 113,5 ming tonnagacha ko'paydi va 3 barobarlik o'sish qayd etildi. Arpa importi 80,8 ming tonnandan 156,2 ming tonnagacha oshib, 93 foizlik o'sishni tashkil etdi. Shu bilan birga, banan importi 89,2 ming tonnandan 167,7 ming tonnagacha ko'payib, 88 foizga o'sdi. Makkajo'xori importi 69,8 ming tonnadan 110,3 ming tonnaga qadar, ya'ni 60 foizga oshgan bo'lsa, kartoshka importi 547,1 ming tonnandan 710,9 ming tonnagacha o'sib, 30 foizlik o'sishni namoyon etdi.

Sanoat ishlab chiqarishining muhim tarmoqlari uchun ahamiyatga ega bo'lgan mevalar, bug'doy va makkajo'xori kabi mahsulotlar bo'yicha import hajmi yildan yilga o'sib borayotgani diqqatga sazovordir. Bu tendensiya sanoatni zarur xom ashyo bilan ta'minlashda tashqi manbalarning ahamiyati yuqoriligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, oziq-ovqat sanoati va chorvachilik uchun asosiy xom ashyo hisoblangan texnik chigit importi notarif cheklovlar ta'sirida amalga oshirilmagan. Mazkur holat

ichki bozordagi resurs yetishmovchiligini bartaraf etishda siyosiy-iqtisodiy omillarning muhimligini yanada yoritib beradi.

Shu nuqtayi nazardan, qishloq xo'jaligi mahsulotlari importi va tashqi savdo tarkibidagi tendensiyalar tahlili mamlakatda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish va importga bog'liqlikni kamaytirish bo'yicha **ilmiy asoslangan takliflarni** amalga oshirish imkonini beradi.

1. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari importida ayrim mamlakatlarga yuqori darajada bog'liqlik mavjudligi oziq-ovqat xavfsizligi uchun xavf tashkil etar ekan, strategik tovarlar importini alternativ davlatlar hisobiga diversifikatsiya qilish zarurdir. Bu ta'minot zanjirlarining barqarorligini ta'minlaydi va tashqi iqtisodiy o'zgarishlar ta'sirini kamaytiradi.

2. Import hajmining ayrim pozitsiyalar bo'yicha jadal o'sishi ichki ishlab chiqarish samaradorligini oshirishni talab qiladi. Shu bois, intensiv bog'dorchilik texnologiyalarini joriy etish, irrigatsiya infratuzilmasini modernizatsiyalash va yuqori hosildor navlarni yetishtirishni rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

3. Strategik ahamiyatga ega oziq-ovqat mahsulotlari bo'yicha importga yuqori bog'liqlik sharoitida davlat zahiralari maqbul hajmda shakllantirish zarurdir. Bu mexanizm tashqi bozordagi noaniqliklarga qarshi barqarorlikni oshiradi va ichki bozorda ta'minot uzilishlarining oldini oladi.

4. Importni tartibga soluvchi normativ siyosatni takomillashtirish mamlakatning xom ashyo bilan ta'minlanishida muhim o'rin tutadi. Notarif cheklovlarni qayta ko'rib chiqish va strategik mahsulotlar bo'yicha zamonaviy tarif siyosatini joriy etish sanoat tarmoqlarining uzluksiz faoliyat yuritishini ta'minlaydi.

5. Mahalliy qayta ishlash sanoatini rivojlantirish qishloq xo'jaligi mahsulotlari importiga bo'lgan ehtiyojni qisqartirish imkoniyatini yaratadi. Qayta ishlash quvvatlarining oshishi qo'shimcha qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytiradi va milliy eksport salohiyatini kuchaytiradi.

6. Agrosanoat logistika tizimini takomillashtirish import qilinayotgan mahsulotlarning sifatini saqlab qolish va xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Sovuq zanjir logistikasini rivojlantirish hamda chegara punktlarida tezkor laboratoriya tekshiruvlarini kengaytirish bu sohada samaradorlikni oshiradi.

7. Agromonitoring va bozor konyunkturasini bashorat qilish tizimini rivojlantirish import hajmining optimal darajada belgilanishini ta'minlaydi. Raqamli texnologiyalar, big data va sun'iy intellektdan foydalanish talab va taklif dinamikasini aniq baholash imkonini yaratadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Xodjiyev, M., Shamshiyev, A. O'zbekistonda mahalliy yetishtirilgan mahsulotlar va qayta ishlash texnologiyalari orqali oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash.
2. Allayorov, Sh.A. O'zbekiston qishloq xo'jaligi siyosatini takomillashtirish yo'llari va xususiyatlari.
3. Zhang, Y.T., Zhou, W.X. Xalqaro qishloq xo'jaligi mahsulotlari savdo tarmoqlarida iqtisodiyotlar statusini baholash: turli ko'rsatkichlar tahlili.
4. Zhang, Y.T., Nguyen, D.K., Zhou, W.X. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari importida tashqi shoklarning makroiqtisodiy xususiyatlari.
5. Batarseh, F.A., Gopinath, M., Monken, A., Gu, Z. Xalqaro qishloq xo'jaligi savdosini samarali boshqarish uchun davlat siyosatini qo'llash: mashinani o'rganish usullari va qoidalar.
6. Sharifov, A.M., Riksibayev, X.S. O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash masalalari.
7. Majidov, B., Karimova, M. O'zbekistonda organik oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda innovatsion yechimlar.
8. Aliyev, Yu.Ye. Qishloq xo'jaligi bozorini rivojlantirish orqali oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash.
9. Namangan Davlat Universiteti. O'zbekiston Respublikasi qishloq va suv xo'jaligi. Namangan, 2024. — qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat xavfsizligi masalalari bo'yicha ta'lim qo'llanmasi.